

Archeologienota

Leopoldsburg - Heppen Asdonckstraat 31

Resultaten

COLOFON

Titel

Archeologienota Leopoldsburg Heppen Asdonckstraat 31

Auteurs

Marleen Arckens & Jan De Beenhouwer

Plaats en datum

Wijnegem 23 augustus 2021

Fodio Rapport Folio 99

Wettelijk Depot D/2021/13.179/22

Projectcode

2021G172

Uitvoerder

Fodio

Turnhoutsebaan 277

B-2110 Wijnegem

fodio@fodio.be

erkend archeoloog: Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067

Kaft

Orthofotomozaïek middenschalg winter 2020 © Geopunt

© Fodio.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze.

Inhoud

Samenvatting	5
1 De resultaten van het bureauonderzoek.....	6
1.1 Beschrijvend gedeelte.....	6
1.1.1 Administratieve gegevens	6
1.1.2 Kader waarbinnen het onderzoek plaatsvindt	8
1.1.3 Onderzoeksopdracht en vraagstelling	11
1.1.4 Werkwijze.....	12
1.2 Assessmentrapport	13
1.2.1 De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied.....	13
1.2.2 Historische situering.....	17
1.2.3 Archeologische situering.....	23
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied.....	24
1.2.5 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed.....	26
Bibliografie.....	27
Figurenlijst	28
Archeologische periodes in Vlaanderen	29

Samenvatting

Het onderzoeksgebied omvat de percelen 112Z18, 112S28, 112W28, 112P29 en 112S9 aan de Asdonckstraat 31 in Heppen (Leopoldsborg) en heeft een oppervlakte van 6840 m². Het omvat de loten 19 en 20 van verkavelingsvergunning 7066V132 van 22 augustus 1972.

De oostelijke 2/3 van de te onderzoeken zone zijn op het gewestplan bestemd als gebied voor woonuitbreiding. Het westelijk derde is opgenomen binnen het agrarisch gebied. Centraal op het onderzoeksgebied staan meerdere gebouwen. Ten noorden en ten zuiden van de gebouwen is het onderzoeksgebied begroeid met hoogstammige bomen.

In het kader van een bijstelling van de verkavelingsvergunning zal het onderzoeksgebied worden opgedeeld in 11 loten. De zone binnen de eerste 50 m ten oosten van de Asdonckstraat zal in het kader van de nieuwe indeling in 10 loten over een oppervlakte van 4928 m² gebruikt mogen worden om te bouwen en als tuinzone. De overige 1912 m² zal als lot 11 in het kader van de nieuwe verkaveling en zoals bepaald op het gewestplan bewaard blijven als agrarisch gebied. In deze zone zijn geen bodemingrepen toegelaten.

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de zandrug tussen de Asbeek in het noorden en de Heiloo-Neerhoefloop in het zuiden. Deze laatste stroomt ca. 50 m ten zuidwesten van het onderzoeksgebied. Voor het onderzoeksgebied werden op de quartair geologische kaart laat-pleistocene dekzanden gekarteerd. Ter hoogte van de lager gelegen gronden in de vallei van de Heiloo-Neerhoefloop werden fluviatiele afzettingen gekarteerd die dateren uit het laat-pleistoceen en uit het holoceen. Dat blijkt ook duidelijk uit de bodemkaart. Ter hoogte van de Heiloo-Neerhoefloop is de bodem nat, ter hoogte van het onderzoeksgebied matig nat, onmiddellijk ten oosten van het onderzoeksgebied matig droog. Beekdal Neerhoefloop moet vanaf het holoceen en mogelijk ook reeds daarvoor een markant herkenbaar landschapselement geweest zijn. Onderzoekgebied ter hoogte van overgang nat naar droog. We kunnen spreken van een lichte gradiënt. Op dergelijke plaatsen mag men archeologische waarden uit de steentijd verwachten.

De archeologische informatiewaarde van steentijd artefactensites is erg afhankelijk van de intacte bewaring van de vondstlagen. Wanneer de vondstspreading door ploegen, aanplanting en rooien van bomen of bebouwing verstoord werd, verdwijnt ook de informatiewaarde over de structuur van de vindplaatsen. Op basis van de tijdens het bureauonderzoek verzamelde informatie kan de impact van het gebruik als heidegebied, het aanplanten en rooien van bomen en het optrekken van de bestaande bebouwing op de bewaring van de bodem niet worden ingeschat.

De sequentie van historische cartografische bronnen van het midden van de 18de eeuw tot de eerste helft van de 20ste eeuw maakt duidelijk dat het onderzoeksgebied in de nieuwe tijd deel uitmaakte van een uitgestrekt heidegebied. Van het midden van de 10de eeuw tot het tweede kwart van de 20ste eeuw maakte het onderzoeksgebied deel uit van een naaldbos. Voor de periode van de late middeleeuwen tot het begin van de 20ste eeuw worden er binnen het onderzoeksgebied geen sporen van permanente bebouwing verwacht.

In de loop van het tweede kwart van de 20 ste eeuw werden centraal op het onderzoeksgebied gebouwen opgetrokken. Het hoofdgebouw is voorzien van een kelder met een beperkte oppervlakte.

De impact van het gebruik als heidegebied, het aanplanten en rooien van bomen en de bouwactiviteit in het recente verleden op mogelijk aanwezige sporensites die dateren van het neolithicum tot de late middeleeuwen kan niet worden ingeschat.

Samenvattend kan worden gesteld dat de afwezigheid van archeologisch erfgoed dat dateert van de steentijd tot de volle middeleeuwen op basis van de gegevens verzameld tijdens het bureauonderzoek niet kan worden uitgesloten. Op basis van de geformuleerde verwachting is bijkomend archeologisch vooronderzoek noodzakelijk voor de zone waarbinnen in de toekomst bodemingrepen mogelijk zijn met een oppervlakte van 4928 m².

I De resultaten van het bureauonderzoek

I.1 Beschrijvend gedeelte

I.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode		2021G172
Erkend Archeoloog		Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067
Actoren		Marleen Arckens OE/ERK/Archeoloog/2016/00142 veldwerkleider
Locatie	Provincie	Limburg
	Gemeente	Leopoldsburg
	Deelgemeente	Heppen
	Site	Asdonckstraat 31
Kadastrale gegevens		Leopoldsburg 2, Afd. Heppen, Sectie A, 112Z18, 112S28, 112W28, 112P29, 112S29
Oppervlakte onderzoeksgebied		6840 m2
Bounding box	punt 1 (NW)	x209949.98 y202010.13
	punt 2 (ZO)	x209994.27 y201897.11
Kadastraal percelenplan		Fig. 1
Topografische kaart		Fig. 2
Afbakening verstoorde zones		geen
Binddatum onderzoek		15 juli 2021
Einddatum onderzoek		

I.1.2 Kader waarbinnen het onderzoek plaatsvindt

Criteria uit het Onroerenderfgoeddecreet die aanleiding geven tot het opmaken van de archeologienota

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden. De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerend Erfgoed-decreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerend Erfgoed-besluit van 16 mei 2014, die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016, gewijzigd op 18 juli 2017 en 4 juli 2018 en 14 december 2018.

Overwegend dat

- een omgevingsvergunning vereist is,
- het onderzoeksgebied zich niet volledig bevindt in gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt,
- het gaat over het bijstellen van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden,
- het projectgebied zich niet volledig of gedeeltelijk situeert in een beschermde archeologische site,
- het onderzoeksgebied zich niet volledig of gedeeltelijk lokaliseert in een vastgestelde archeologische zone,
- het perceelsoppervlak groter is dan 3000 m²,

dient een archeologienota bij de aanvraag tot omgevingsvergunning te worden gevoegd.

Bestaande Toestand

Het onderzoeksgebied omvat de percelen 112Z18, 112S28, 112W28, 112P29 en 112S9 aan de Asdonckstraat 31 in Heppen (Leopoldsborg) en heeft een oppervlakte van 6840 m². Het omvat de loten 19 en 20 van verkavelingsvergunning 7066V132 van 22 augustus 1972.

De oostelijke 2/3 van de te onderzoeken zone zijn op het gewestplan bestemd als gebied voor woonuitbreiding. Het westelijk derde is opgenomen binnen het agrarisch gebied.

Centraal op het onderzoeksgebied staan meerdere gebouwen. Het hoofdgebouw werd voorzien van een kelder met een oppervlakte van 12 m². De rest van de bebouwing is gefundeerd op zool. Ten noorden en ten zuiden van de gebouwen is het onderzoeksgebied begroeid met hoogstammige bomen.

Fig. 3 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomosaik middenschallig winter 2020. © Geopunt

Geplande werken en bodemingrepen

De loten 19 en 20 van verkavelingsvergunning 7066V132 van 22-08-1972 zullen worden opgedeeld in 11 loten. Uitgevend op de Asdonckstraat worden 10 loten voorzien voor halfopen bebouwing met een diepte van 50 m. De gebouwen worden ingeplant met de voorgevel 6 m verwijderd van de oostelijke grens van de percelen en tot maximaal 25 m ten westen van de oostelijke perceelsgrens.

Lot 11 vormt het deel van te verkavelen zone in het westen van het onderzoeksgebied met een oppervlakte van 1912 m² dat volgens het gewestplan behoort tot het agrarisch gebied. Het wordt afgescheiden van de percelen bedoeld voor bebouwing.

De bestaande bebouwing die op de nieuwe loten 4 tot 6 staat zal in het kader van de geplande verkaveling worden afgebroken. De hoogstammige bomen op de loten 7 tot 10 zullen worden gerooid.

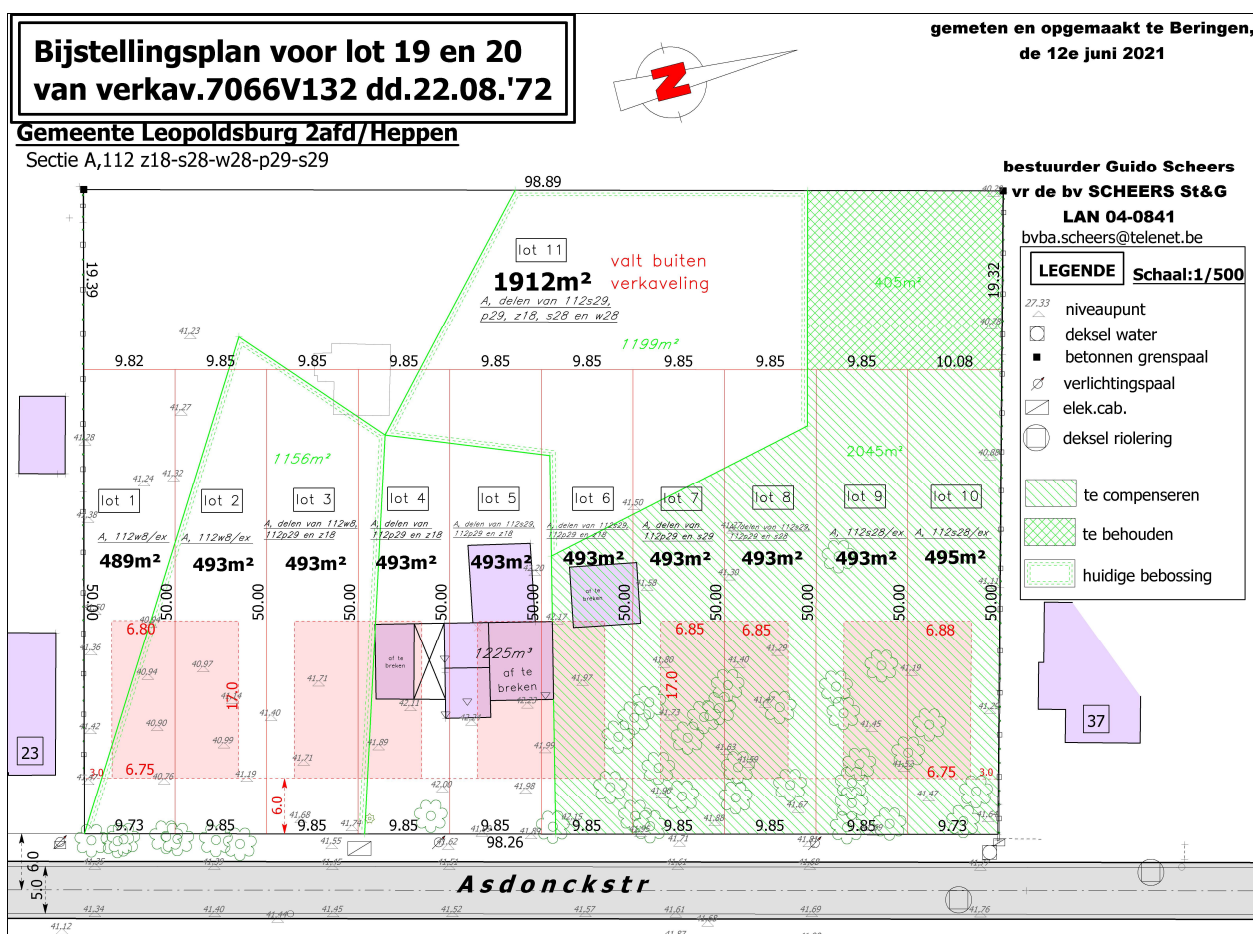

Fig. 4 Verkavelingsplan © Scheers ST&G 12-06-2021

1.1.3 Onderzoeksopdracht en vraagstelling

Het bureauonderzoek heeft tot doel het projectgebied archeologisch te evalueren op basis van bestaande bronnen en de impact van de geplande werken op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed te bepalen. Dit houdt in dat er informatie wordt verzameld over de mogelijke aanwezigheid of afwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied. De kenmerken, de relatie met het omringend landschap, de bewaringstoestand en de waarde van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed worden ingeschat. Ook de manier waarop de geplande bodemingrepen worden uitgevoerd maakt deel uit van de evaluatie.

Het bureauonderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- hoe evolueerde het landschap en is er een evolutie in het grondgebruik ter hoogte van het projectgebied?
- wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

I.1.4 Werkwijze

Om een beeld te schetsen van het fysisch geografisch kader werd een beroep gedaan op de topografische kaart van België in digitale versie¹, de tertiairgeologische kaart, de quartairgeologische kaart, de bodemkaart volgens Belgische classificatie², het kadastraal percelenplan³ en de luchtfoto's beschikbaar via Geopunt Vlaanderen⁴. De geomorfologische kaart werd niet geraadpleegd vermits deze niet beschikbaar is voor het projectgebied. De bodembedekkingskaart werd geraadpleegd maar niet afgebeeld omdat zij geen bijkomende informatie opleverde na consultatie van verschillende reeksen luchtfoto's. Op de bodemerosiekaart ligt het onderzoeksgebied in een zone waarvoor geen informatie beschikbaar is. Gekarteerde percelen in de omgeving hebben allen een verwaarloosbare erosiegraad. De opdrachtgever leverde het verkavelingsplan.

Voor de historische situering van het onderzoeksgebied werd een beroep gedaan op de Ferrariskaart (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854). De Popp-kaart (1842-1879) werd niet aangemaakt voor het onderzoeksgebied. Er werd gewerkt met de geografische rasterdatasets van de kaarten beschikbaar via geopunt. Via Cartesius werd de historische topografische kaarten van 1849, 1873, 1939 en 1969 geraadpleegd.

Alle gebruikte rasterdatasets werden opgehaald via Web Map Service of als tiff/jpeg/pdf beschikbaar via de geoloketten van de Federale, Vlaamse en Provinciale overheden. De verwerking van de gegevens en aanmaak van de kaarten voor de archeologienota gebeurde met QGIS 3.16.10 LTR.

Door op de recente topografische kaart en het kadastraal percelenplan de historische gegevens te georefereren, werd de historische dimensie van het landschap in de zone van het projectgebied zo goed mogelijk gereconstrueerd. De indeling en inrichting van het landschap kregen bijzondere aandacht. Het historisch grondgebruik werd vergeleken met de huidige toestand, om de impact van eventuele verstoringen te kunnen inschatten.

De waarnemingen opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed vormden de basis voor de archeologische situering van het onderzoeksgebied aan de hand van de gelokaliseerde archeologische sites en vondsten in de omgeving van het onderzoeksgebied. Via het geoportaal van Onroerend Erfgoed⁵ werden de inventaris van beschermde archeologische sites en de kaart van gebieden waar geen archeologie te verwachten valt geconsulteerd.

¹ webservice cartoweb.be van het NGI.

² <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

³ http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nL_BE.

⁴ <http://www.geopunt.be>.

⁵ <https://geo.onroerenderfgoed.be/#zoom=9&lat=6639473.15&lon=462444.02>.

I.2 Assessmentrapport

I.2.1 De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied

Geografische en topografische situering

Het onderzoeksgebied ligt 1700 m ten noorden van de kerk van Heppen, een deelgemeente van Leopoldsborg en behoort tot het gehucht Immert. Het is terug te vinden op de topografische kaart 1/10.000 blad 17/6 en blad 17/7. Heppen is een gemeente in de Zuiderkempen.

Geomorfologisch bevindt het onderzoeksgebied zich op het Glacis van Diepenbeek-Beringen, aan de voet van de oostelijke rand van het Kempisch plateau. Het Glacis van Diepenbeek-Beringen is een NW-ZO gerichte strook die afhelt in zuidwestelijke richting. De zachte helling van dit erosieglacis maakt de overgang tussen het Kempisch Plateau in het oosten en de depressie van de Schijns-Nete in het westen.⁶

Het onderzoeksgebied ligt op het interfluvium van de Asbeek in het noorden en de Grote Laak in het zuiden, op de helling van de rug, afdalend in de richting van de Asbeek. Beide waterlopen draineren het gebied vanaf de westelijke rand van het Kempisch plateau in westelijke richting. Ze behoren tot het Netebekken en het stroomgebied van de Schelde. Op korte afstand ten zuiden van het onderzoeksgebied stroomt de Heiloo - Neefhoefloop. Die mondt circa 7,5 km ten westen van het onderzoeksgebied uit in de Grote Nete.

Het onderzoeksgebied bereikt in het noorden en het zuiden een hoogte van ca. 41m TAW. Centraal, ter hoogte van de bebouwing ligt het terrein hoger en bereikt het 42,20 m TAW. Onmiddellijk ten westen van het onderzoeksgebied ligt een grote depressie waar het reliëf daalt tot tussen 39,70 m en 39,20 m TAW. In oostelijke richting stijgt het reliëf geleidelijk. Het centrum van Leopoldsborg, ca. 3 km verder oostwaarts, ligt op 50 m TAW.

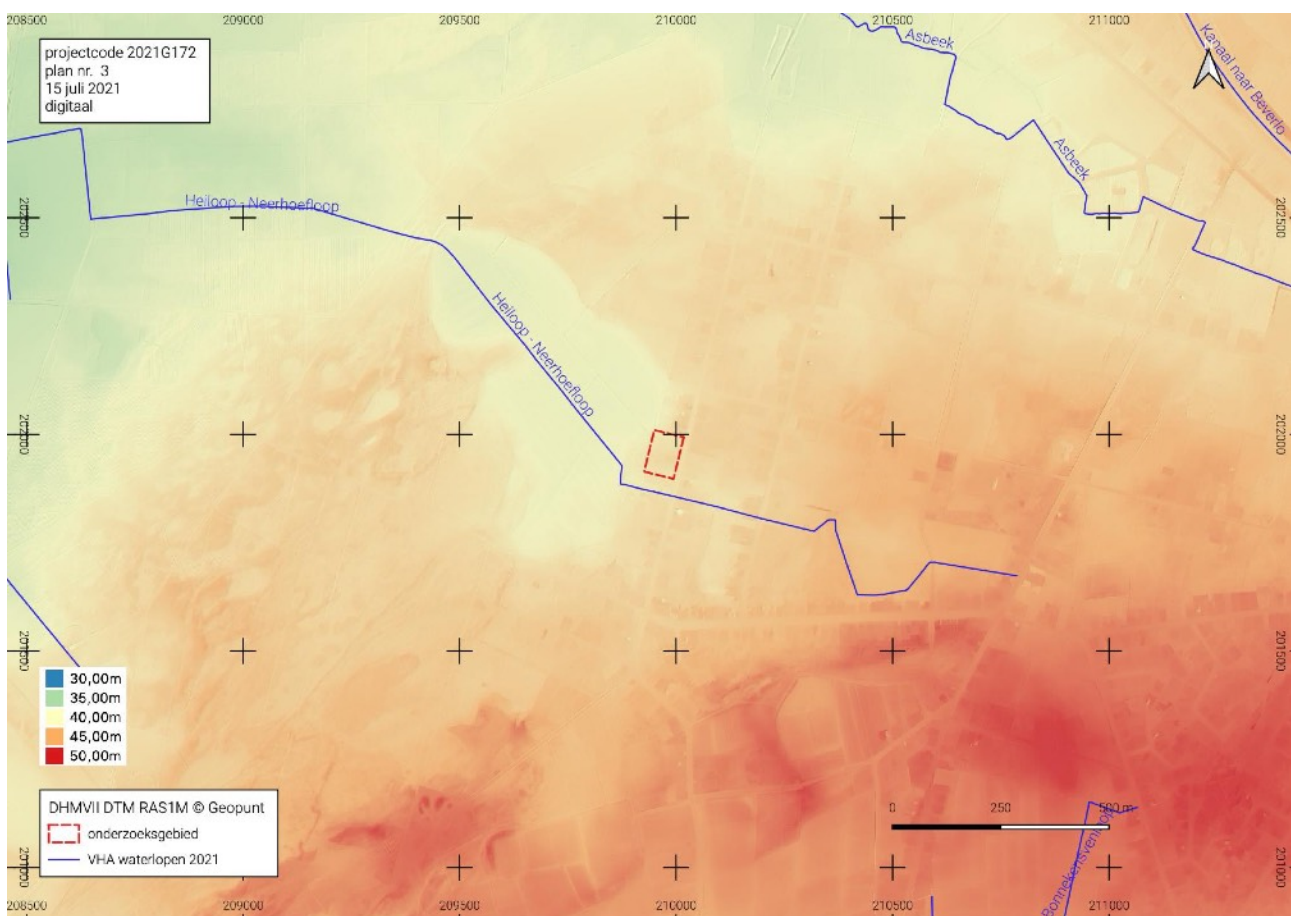

Fig. 5 Situering van het onderzoeksgebied op het DHM VII DTM RAS 1M met in overlay de VHA waterlopen 2021. © Geopunt

⁶ Beerten 2006; De Moor & Pissart

Geologische en bodemkundige situering

Het prequartair substraat bestaat ter hoogte van het onderzoeksgebied uit de Formatie van Diest.

Dit is een mariene geologische formatie die wordt gekenmerkt door een bruingroen tot grijsgroen glauconietrijk middelmatig tot grof zand met zeer dunne kleilaagjes. Door verwerking is het zand meestal limonietisch geelbruin en aaneengekit tot ijzerzandsteenbanken waarin duidelijk een gekruiste gelaagdheid herkenbaar is. De Formatie van Diest gaat terug tot het laat-mioceen.⁷

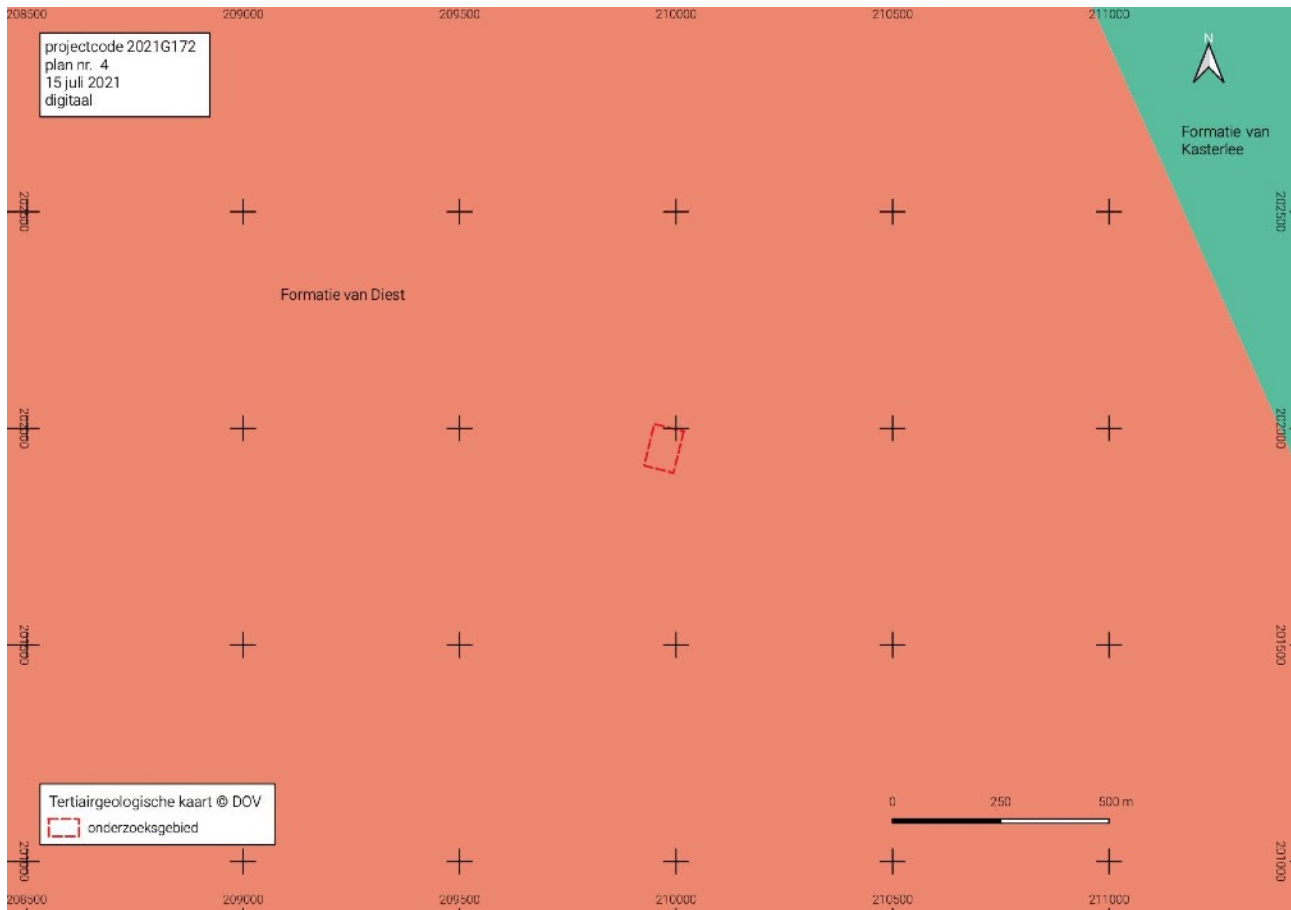

Fig. 6 Situering van het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart. © DOV

Tijdens het quartair, in het laat-pleistoceen (weichseliaan) werd in de omgeving van het onderzoeksgebied een eolisch dekzandpakket gedeponerd. De afgezette zanden behoren tot de Formatie van Gent. Het gaat om fijne zwak lemige zanden, die een parallelle gelaagdheid vertonen. Dat wijst op afzetting onder periglaciale omstandigheden en een niveo-eolische oorsprong.⁸

Grenzend aan de zuidwesthoek van het onderzoeksgebied werd rustend op het prequartair substraat bedekt alluvium gekarteerd. Het bedekt alluvium vormt het basale deel van de afzettingen in de riviervalleien van het bekken van de Grote Nete. Het gaat in essentie om fluviatiele afzettingen die vermoedelijk werden afgezet door een verwilderd riviersysteem. De afzettingen dateren van het weichseliaan en raakten in de loop van het holoceen bedekt door de Formatie van Singraven. Die bestaat uit klei, weinig en siltig zand en soms grof zand. Hier en daar komen pure veenlagen voor. De afzettingen zijn het resultaat van subrecente alluviatie en werden afgezet door een meanderende beek of rivier.⁹

⁷ De Geyter 1999, 34.

⁸ Beerten 2006; Bogemans 2005-2008; Beerten et al. 2017.

⁹ Beerten 2006.

1
--

Fig. 7 Situering van het onderzoeksgebied op de quartaargeologische kaart 1:200.000. © DOV

I.2.2 Historische situering

Inleiding

Heppen wordt voor het eerst vermeld in 830 n. Chr. als Happenia. Gedurende de middeleeuwen en de nieuwe tijd was het een gehucht van Beverlo, in de heerlijkheid Ham. Deze heerlijkheid behoorde toe aan het Graafschap Loon. Het Graafschap Loon bleef tot aan de Franse Periode een politieke entiteit.

Tot rond 1500 bestond Heppen uit zeer dun bevolkte, uitgestrekte heidegebieden. Rond 1500 kwamen de eerste inwoners van Beverlo zich op grondgebied Heppen vestigen. In de tweede helft van de 16de eeuw vormde het Graafschap Loon, bestuurd door de Prinsbisschoppen van Luik, een neutrale zone waar vreemde legers rust en proviand kwamen zoeken. Om zich te wapenen tegen de rondtrekkende huurlingen bouwden de inwoners van Heppen rond 1600 een schans, op de plaats van de huidige pastorie die dateert van 1863. Rond 1778 bouwde men een kapel. De huidige kerk werd in gebruik genomen in 1848. In 1840 werd Heppen een zelfstandige parochie en in 1850 werd het een zelfstandige gemeente. In de tweede helft van de 19de eeuw werd het dorp ontsloten door de aanleg van de weg van Leopoldsburg naar Veerle in 1851, de weg van Beringen naar Heppen in 1852 en de spoorlijn van Leopoldsburg naar Diest in 1878. Vanaf 1864 werden grote delen van de heide bebost. In de 20ste eeuw kende Heppen een sterke bevolkingsaan groei door de ontginning van steenkool in het nabijgelegen Beringen en later de ontwikkeling van de industrie in Tessenderlo. In 1977 fuseerde Heppen met Leopoldsburg.¹¹

Het onderzoeksgebied behoort tot het gehucht Immert, ten noorden van het Heppen. In het begin van de 19de eeuw maakte het gebied ten noorden van Heppen nog deel uit van de Asdonkerheide en het Kamp van Beverlo. In 1854 werd besloten het oefenterrein uit te breiden richting Helchteren. Meer dan 170 hectaren grond ten westen van Leopoldsburg werden door de gemeente Beverlo verkocht. Zo ontstond het gehucht Immert. De naam is ontleend aan de Immer vijver, een moerassig gebied met een viskwekerij, gelegen ten westen van de Asdonckstraat. In 1929 werd op aandringen van de bewoners een schooltje gebouwd op de hoek van de Asdonckstraat en de Olmenweg. In 1948 werd tegen het schooltje een kapel gebouwd.¹²

Cartografische bronnen

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) opgemaakt in opdracht van graaf de Ferraris, geeft een duidelijk beeld van de inrichting van het landschap op het einde van de achttiende eeuw. Heppen bestaat uit twee kleine kernen met een complex patroon van wegen. Het dorp wordt omringd door een smal en langgerekt akkercomplex dat in het zuidoosten en zuiden aansluit bij de weiden in de valleien van de Bonnekensvenloop/Scheutenbeek en de Grote Laak. Eenmaal voorbij deze zone van gecultiveerde gronden belandt men ten noorden en ten oosten van Heppen in een zeer uitgestrekt heidegebied. Het onderzoeksgebied is gelegen ca. 250 m ten noorden van het akkercomplex van Heppen in de heide tussen Heppen en de grens met de Nederlanden. De heide wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van vennen en/of vijvers. De Asbeek ca. 1,5 km ten noorden van het onderzoeksgebied vormt de grens tussen het prinsbisdom Luik en het hertogdom Brabant.

Op de detailplannen van de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) wordt onmiddellijk ten westen van het onderzoeksgebied de 'Immer Vijver' aangeduid. Het gaat om het gebied dat op het digitaal hoogtemodel nog herkenbaar is als depressie. Op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) is op dezelfde plaats naaldbos gekarteerd. Ook de topografische kaart van het Dépôt de la Guerre die dateert van 1849 toont deze inrichting van het landschap. Op de topografische kaart van 1873 is het aanplanten van naaldbos op de heide verder toegenomen. De hele omgeving van het onderzoeksgebied is nu bebost en wordt aangeduid met het toponiem 'Gerheeser bosch'. De aanplantingen worden doorkruist door een geometrisch patroon van exploitatiewegen. Op al deze kaarten ontbreekt de Heiloo-Neerhoefloop.

Op de topografische kaart van 1904 wordt voor het eerst de Heiloo-Neerhoefloop gekarteerd. In tegenstelling met de huidige situatie ontspringt de waterloop ten zuidwesten van het onderzoeksgebied en niet verder naar het oosten.

¹¹ Vandeputte 2007; Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Heppen [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13892> (Geraadpleegd op 27-07-2021).

¹² [https://nl.wikipedia.org/wiki/Immert_\(België\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Immert_(België))

Fig. 9 Situering van het onderzoeksgebied op de Ferrariskaart (1771-1778). © Geopunt

Fig. 10 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854). © Geopunt

Op de topografische kaart van 1939 is het wegenpatroon dat werd aangelegd voor de exploitatie van de naaldbossen bewaard. Het grootste deel van de bossen is gerooid en vervangen door verspreide bebouwing met daartussen weiland en akkers. De Heiloo-Neerhoefloop heeft zijn huidig tracé gekregen. Op het onderzoeksgebied staan de gebouwen zoals dat nog steeds het geval is. Het noordoostelijk deel van het onderzoeksgebied wordt ingenomen door een brede dreef. Op de topografische kaart van 1969 is de dreef aan de noordzijde verdwenen. Er werden loofbomen aangeplant. Van de jaren 1970 tot nu komt er geen verandering meer in de inrichting van het onderzoeksgebied.

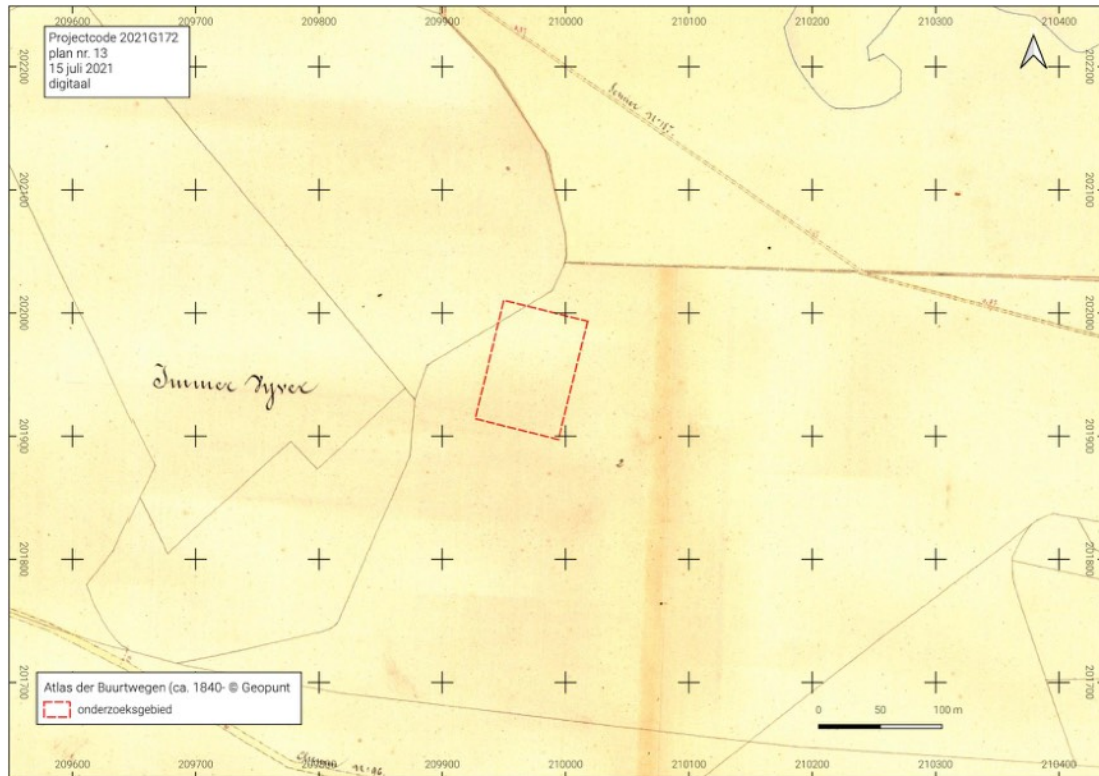

Fig. 11 Situering van het onderzoeksgebied op de detailplannen van de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840). © Geopunt

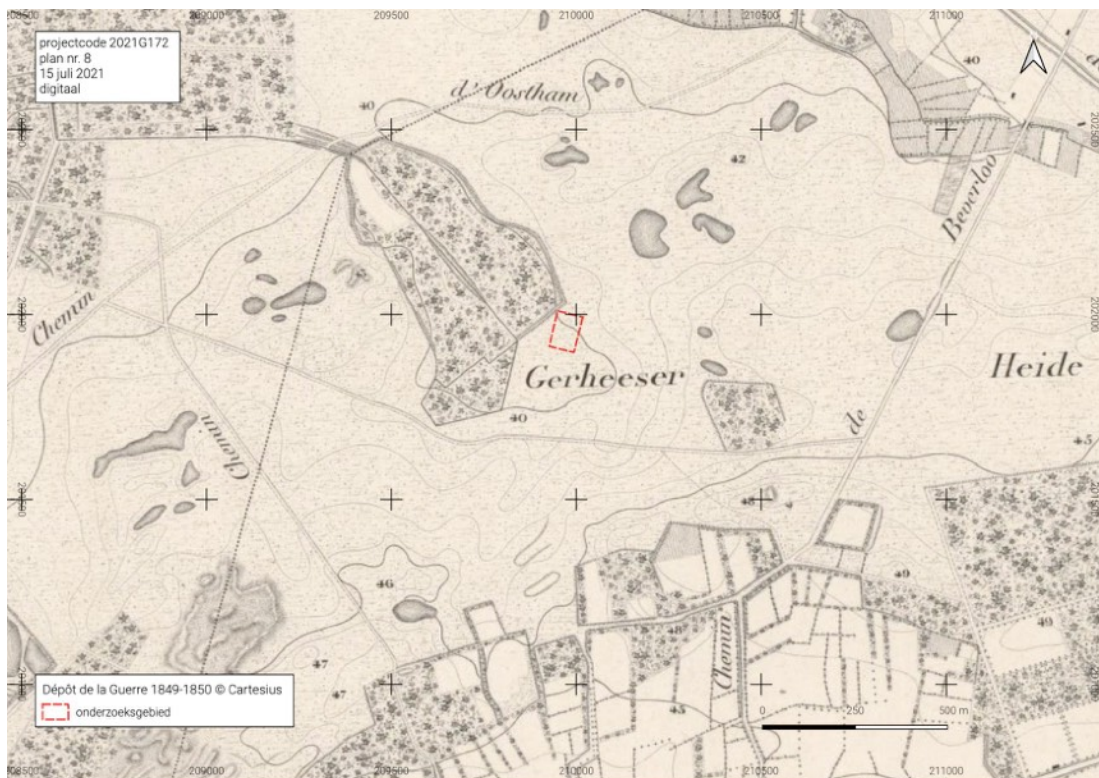

Fig. 12 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van het Dépôt de la Guerre van 1849-1850. ©

Fig. 13 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1873. © Cartesius

Fig. 14 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1939. © Cartesius

Fig. 15 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1939. © Cartesius

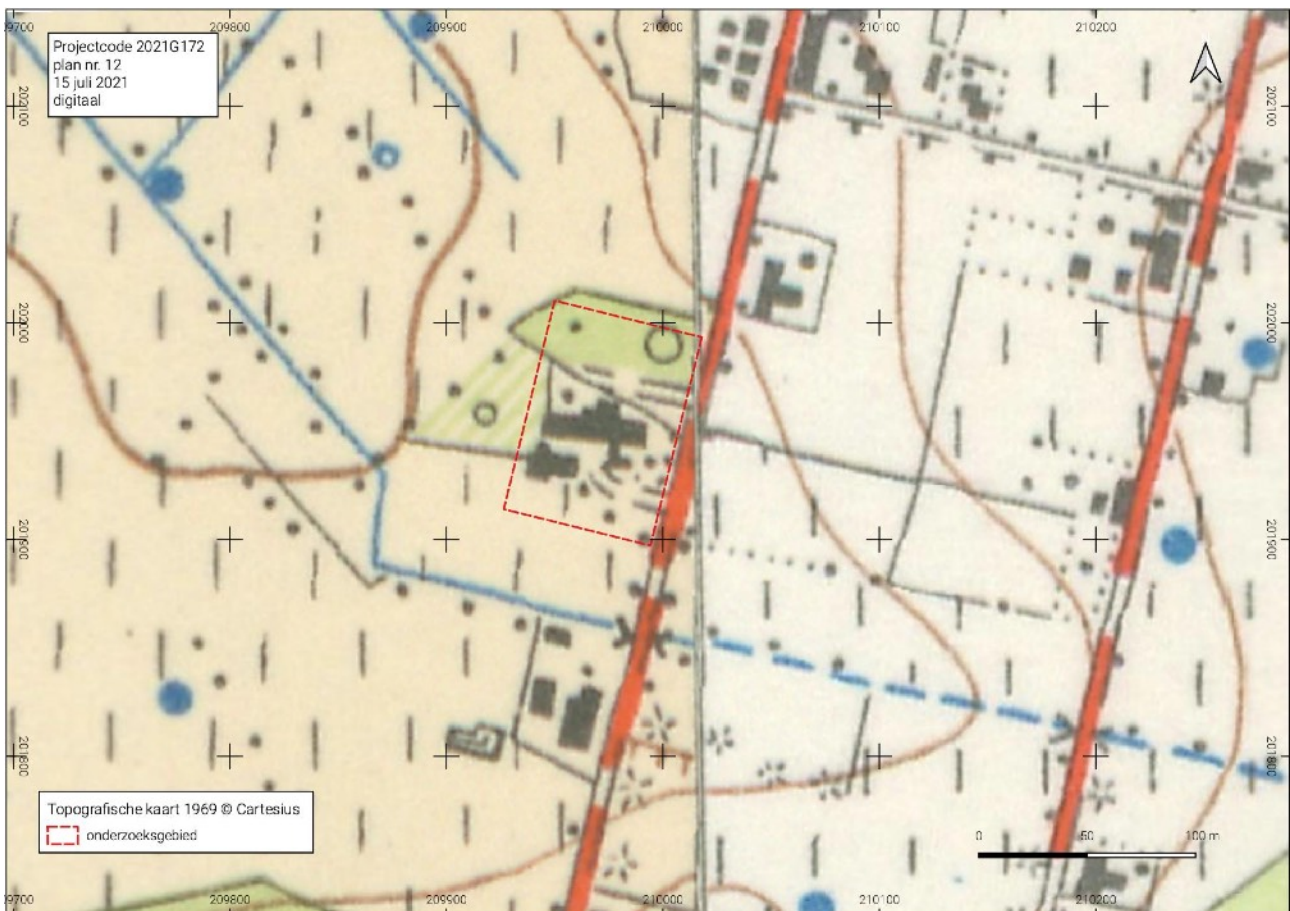

Fig. 16 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1969. © Cartesius

Fig. 17 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomosaïek kleinschalig zomer 1970 © Geopunt

Fig. 18 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomosaïek kleinschalig zomer 1979-1990 © Geopunt

1.2.3 Archeologische situering

Het onderzoeksgebied is niet opgenomen in een vastgestelde of afgebakende archeologische zone en behoort ook niet tot de gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

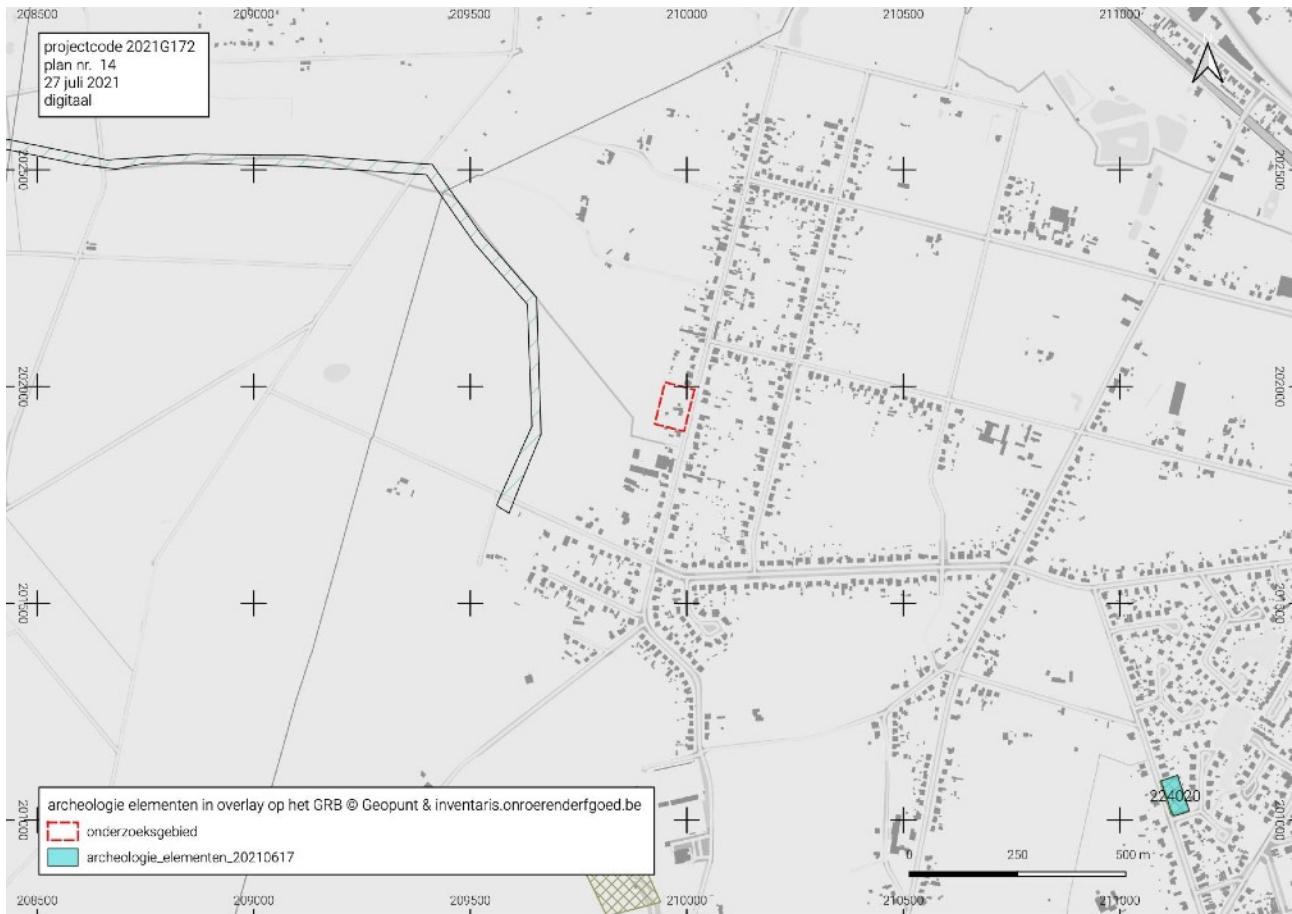

Fig. 19 Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de waarnemingen opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed (toestand 17-06-2021) in overlay op het GRB met aanduiding van archeologienota's (groen gerasterd) en gebieden geen archeologie (zwart omrand - turkoois gearceerd). © inventaris.onroerenderfgoed.be & Geopunt

In de Inventaris Onroerend Erfgoed¹³ is in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied slechts één waarneming opgenomen op een afstand van 1350 m ten zuidoosten. Aan de Acacialaan in Leopoldsborg werden zeven kuilen en negen greppels geregistreerd bij een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in 2018 (ID224020). De sporen dateren van de nieuwe of nieuwste tijd.¹⁴

¹³ De Inventaris Onroerend Erfgoed is een inventaris waarin tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen zijn opgenomen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de waarnemingen opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen. De aan- of afwezigheid van archeologische sporen dient met verder archeologisch onderzoek vastgesteld te worden.

¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Acacialaan I [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/224020> (Geraadpleegd op 27-07-2021)

1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het projectgebied?

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de westelijke versneden rand van het Kempisch plateau ter hoogte van het glacis dat de overgang maakt tussen het Kempisch plateau in het oosten en de depressie van de Schijns-Nete in het westen. Het bevindt zich op de zandrug tussen de Asbeek in het noorden en de Heiloo-Neerhoefloop in het zuiden. Deze laatste stroomt ca. 50 m ten zuidwesten van het onderzoeksgebied.

Voor het onderzoeksgebied werden op de quartair geologische kaart laat-pleistocene dekzanden gekarteerd. Ter hoogte van de lager gelegen gronden in de vallei van de Heiloo-Neerhoefloop werden fluviaatiele afzettingen gekarteerd die dateren uit het laat-pleistoceen en uit het holoceen. Dat blijkt ook duidelijk uit de bodemkaart. Ter hoogte van de Heiloo-Neerhoefloop is de bodem nat, ter hoogte van het onderzoeksgebied matig nat, onmiddellijk ten oosten van het onderzoeksgebied matig droog. We kunnen spreken van een lichte gradiënt. De zandbodem vertoont ter hoogte van het onderzoeksgebied een duidelijk ijzer en/of humus B horizont.

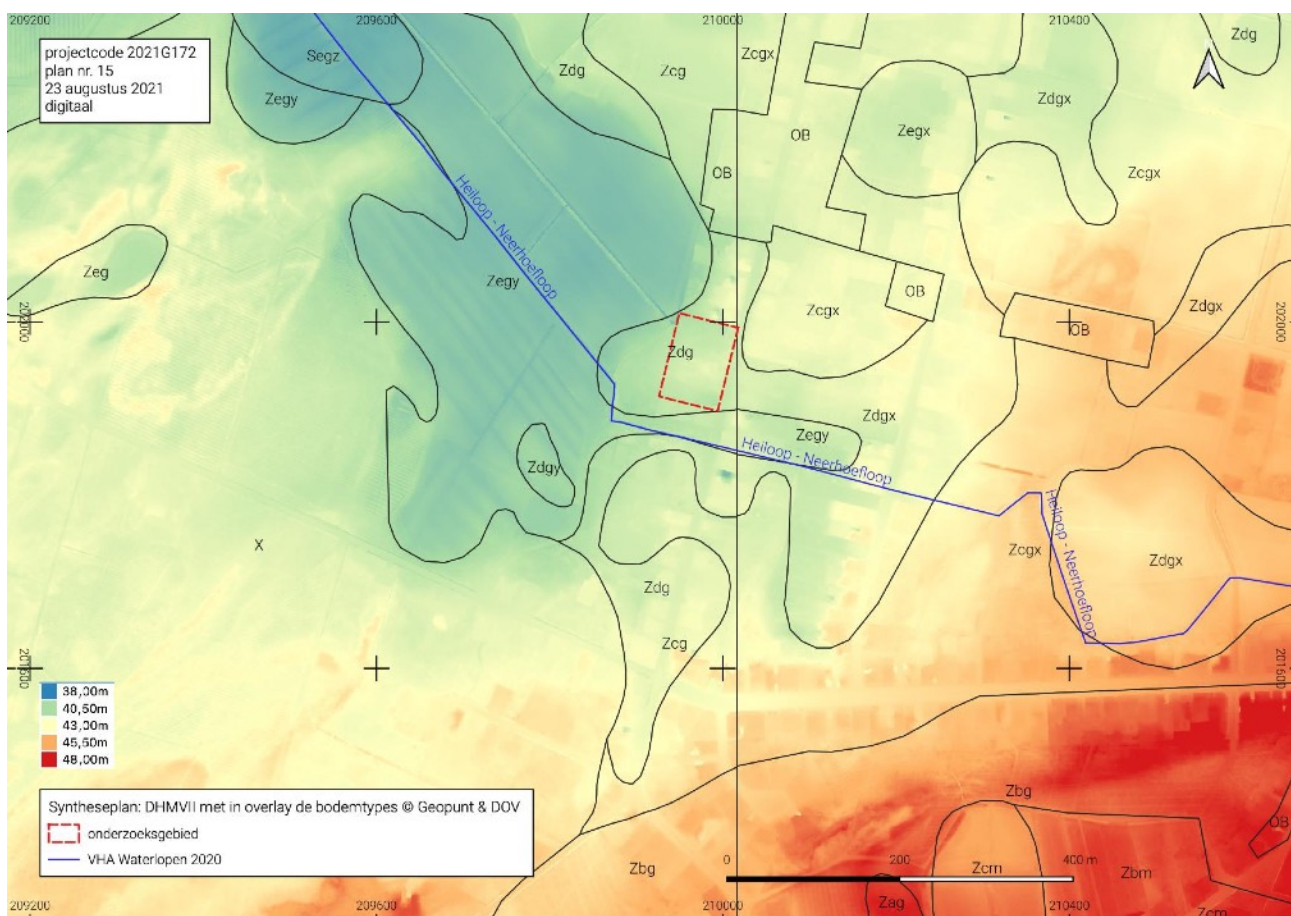

Fig. 20 Synthesepan: DHMVII met in overlay de bodemtypes en de waterlopen. © Geopunt & DOV

Hoe evolueerde het landschap en is er een evolutie in het grondgebruik ter hoogte van het projectgebied?

Op het einde van de 18de eeuw waren de gronden rondom de woonkern van Heppen in gebruik als landbouwgrond. De akkers gingen te noorden en ten oosten van Heppen over in een uitgestrekt heidegebied. Tot het midden van de 19de eeuw was er weinig evolutie in de inrichting van het landschap. Daarna nam het bosareaal ten noorden van Heppen sterk toe, vooral op de heide die het akkercomplex omringde. Vanaf het tweede kwart van de 20ste eeuw werd de omgeving van Heppen steeds meer verkaveld en bebouwd ten nadele van de naaldbossen.

Het onderzoeksgebied was op het einde van de 18de een onderdeel van het zeer uitgestrekte heidegebied ten noorden en ten oosten van Heppen. In de loop van het derde kwart van de 19de eeuw werd het beplant met naaldbout. In het tweede kwart van de 20ste eeuw werden de gebouwen centraal op het onderzoeksgebied opgetrokken. In het noorden van het terrein werd een dreef aangeplant. In het derde kwart van de 20ste eeuw werd de dreef opgeheven en vervangen door een aanplanting met loofbomen. Het hoofdgebouw werd voorzien van een kelder met een oppervlakte van 12 m². De rest van de bebouwing is gefundeerd op zool.

Wat is de impact van de geplande werken ?

De loten 19 en 20 van verkavelingsvergunning 7066V132 zullen in het kader van de geplande verkaveling in 11 loten worden verdeeld. De zone binnen de eerste 50 m ten oosten van de Asdonckstraat zal in het kader van de nieuwe indeling in 10 loten over een oppervlakte van 4928 m² gebruikt mogen worden om te bouwen en als tuinzone.

De overige 1912 m² zal in de vorm van lot 11 in het kader van de nieuwe verkaveling en zoals bepaald op het gewestplan bewaard blijven als agrarisch gebied. In deze zone zijn geen bodemingrepen toegelaten.

Vermits deze archeologienota werd opgemaakt in het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het bijstellen van een verkavelingsvergunning zijn er nog geen plannen beschikbaar voor de toekomstige bebouwing. Daarom wordt er van uitgegaan dat bodemingrepen die in de toekomst vergunbaar zijn het archeologisch niveau kunnen bereiken in de zone met een oppervlakte van 4928 m².

1.2.5 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

voor steentijd artefactensites(paleolithicum - mesolithicum)

In de steentijd voedde de mens zich voornamelijk door middel van jacht, visvangst en het verzamelen van voedsel. Deze 'jager-verzamelaars' verbleven in tijdelijke kampementen. Het zijn vooral achtergebleven werktuigen in vuursteen die verwijzen naar een dergelijke verblijfplaats. Uit verschillende studies is gebleken dat veel van de gekende vindplaatsen van werktuigen uit het paleolithicum, mesolithicum en vroeg-neolithicum voorkomen op de overgang van hoge/droge gronden naar lage/natte zones. Dit noemt men een landschappelijke gradiënt. Het verband tussen het aantreffen van steentijd artefactensites en een gradiënt is sterker naarmate sterker naarmate de overgang abrupter is, bijvoorbeeld aan de randen van beekdalen. Kampementen van jager-verzamelaars kunnen verwacht worden in een zone vanaf de gradiënt tot ca. 200 m in het droge deel. Een verklaring hiervoor is te vinden in het feit dat landschappelijke gradiënten op korte afstand van elkaar een grote verscheidenheid aan voedselbronnen en grondstoffen verschaffen en de aanwezigheid van drinkwater garanderen. Rivier- en beekdalen zijn daarenboven markante en goed herkenbare landschapselementen in een door bos gedomineerde landschap. Dalen vormden in het laat-paleolithicum en het mesolithicum belangrijke transportroutes.¹⁵

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de zandrug tussen de Asbeek in het noorden en de Heiloo-Neerhoefloop in het zuiden. Deze laatste stroomt ca. 50 m ten zuidwesten van het onderzoeksgebied. Voor het onderzoeksgebied werden op de quartair geologische kaart laat-pleistocene dekzanden gekarteerd. Ter hoogte van de lager gelegen gronden in de vallei van de Heiloo-Neerhoefloop werden fluviatiele afzettingen gekarteerd die dateren uit het laat-pleistoceen en uit het holoceen. Dat blijkt ook duidelijk uit de bodemkaart. Ter hoogte van de Heiloo-Neerhoefloop is de bodem nat, ter hoogte van het onderzoeksgebied matig nat, onmiddellijk ten oosten van het onderzoeksgebied matig droog. Beekdal Neerhoefloop moet vanaf het holoceen en mogelijk ook reeds daarvoor een markant herkenbaar landschapselement geweest zijn. Onderzoekgebied ter hoogte van overgang nat naar droog. We kunnen spreken van een lichte gradiënt. Op dergelijke plaatsen mag men archeologische waarden uit de steentijd verwachten.

De archeologische informatiewaarde van steentijd artefactensites is erg afhankelijk van de intacte bewaring van de vondstlagen. Wanneer de vondstspreading door ploegen, aanplanting en rooien van bomen of bebouwing verstoord werd, verdwijnt ook de informatiewaarde over de structuur van de vindplaatsen. Op basis van de tijdens het bureauonderzoek verzamelde informatie kan de impact van het gebruik als heidegebied, het aanplanten en rooien van bomen en het optrekken van de bestaande bebouwing op de bewaring van de bodem niet worden ingeschat.

voor protohistorische en historische sites (neolithicum - nieuwe tijd)

De natuurlijke vruchtbaarheid, het grondwaterregime en de bewerkbaarheid van de bodem bepalen mee de keuze van inplantingsplaatsen voor permanente bewoning vanaf het neolithicum.

De sequentie van historische cartografische bronnen van het midden van de 18de eeuw tot de eerste helft van de 20ste eeuw maakt duidelijk dat het onderzoeksgebied in de nieuwe tijd deel uitmaakte van een uitgestrekt heidegebied. Van het midden van de 10de eeuw tot het tweede kwart van de 20ste eeuw maakte het onderzoeksgebied deel uit van een naaldbos. Voor de periode van de late middeleeuwen tot het begin van de 20ste eeuw worden er binnen het onderzoeksgebied geen sporen van permanente bebouwing verwacht.

In de loop van het tweede kwart van de 20 ste eeuw werden centraal op het onderzoeksgebied gebouwen opgetrokken. Het hoofdgebouw is voorzien van een kelder met een beperkte oppervlakte.

De impact van het gebruik als heidegebied, het aanplanten en rooien van bomen en de bouwactiviteit in het recente verleden op mogelijk aanwezige sporensites die dateren van het neolithicum tot de late middeleeuwen kan niet worden ingeschat

Samenvattend kan worden gesteld dat de afwezigheid van archeologisch erfgoed dat dateert van de steentijd tot de volle middeleeuwen op basis van de gegevens verzameld tijdens het bureauonderzoek niet kan worden uitgesloten. Bijkomend archeologisch vooronderzoek is noodzakelijk voor de zone waarbinnen in de toekomst bodemingrepen toegelaten zijn met een oppervlakte van 4928 m².

¹⁵ Verhoeven et al. 2010.

Bibliografie

Uitgegeven bronnen

Beerten K. 2006. Toelichting bij de quartairgeologische kaart. Kaartblad 17 Mol.

Beerten K., Heyvaert V., Vandenberghe D., Van Nieuland J. & Bogemans F. 2017. 'Revising the Gent Formation: a new lithostratigraphy for Quaternary wind-dominated sand deposits in Belgium'. *Geologica Belgica* 20 (1–2): 95–102.

Bogemans F. 2005 & 2008. Legende Overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen.

De Moor G. & Pissart A. 1992. Het reliëf. In Denis J. Geografie van België. Brussel: Gemeentekrediet, 129-215.

Dondeyne S., Vanierschot L., Langohr R., Van Ranst E. & Deckers J. 2015. De grote bodemgroepen van Vlaanderen: kenmerken van de 'Reference Soil Groups' volgens het internationale classificatiesysteem World Reference Base. KU Leuven & Universiteit Gent in opdracht van de Vlaamse Overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen.

Van Ranst E. & Sys D. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Gent.

Verhoeven M., Ellenkamp G. & Keijers D. 2010. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Echt-Susteren. Deelrapport II: landschap en archeologie. Raap Rapport 1951.

Digitale bronnen

Agiv. Agentschap voor Geografische informatie Vlaanderen

<https://www.agiv.be>

Bodemverkenner

<https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>

Cartesius

<http://www.cartesius.be>

Cartoweb

www.cartoweb.be, www.ngi.be

Centraal Archeologische Inventaris

cai.erfgoed.net en <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/>

Databank Ondergrond Vlaanderen

<https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

Geoportaal

<https://geo.onroenderfgoed.be>

Geopunt Vlaanderen

<http://www.geopunt.be/kaart>

Inventaris Onroerend Erfgoed

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Molenecho's

<https://www.molenechos.org>

Figurenlijst

- Fig. 1 Situering van het onderzoeksgebied op het Groot Referentie Bestand. © Geopunt
- Fig. 2 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1:10.000. © Cartoweb
- Fig. 3 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek middenschallig winter 2020. © Geopunt
- Fig. 4 Verkavelingsplan © Scheers ST& G 12-06-2021
- Fig. 5 Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVII DTM RAS 1M met in overlay de VHA waterlopen 2021. © Geopunt
- Fig. 6 Situering van het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart. © DOV
- Fig. 7 Situering van het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart 1:200.000. © DOV
- Fig. 8 Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens Belgische Classificatie. © DOV
- Fig. 9 Situering van het onderzoeksgebied op de Ferrariskaart (1771-1778). © Geopunt
- Fig. 10 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854). © Geopunt
- Fig. 11 Situering van het onderzoeksgebied op de detailplannen van de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840). © Geopunt
- Fig. 12 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van het Dépôt de la Guerre van 1849-1850. © Cartesius
- Fig. 13 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1873. © Cartesius
- Fig. 14 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1939. © Cartesius
- Fig. 15 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1939. © Cartesius
- Fig. 16 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1969. © Cartesius
- Fig. 17 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek kleinschalig zomer 1970 © Geopunt
- Fig. 18 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek kleinschalig zomer 1979-1990 © Geopunt
- Fig. 19 Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de waarnemingen opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed (toestand 16-06-2021) in overlay op het GRB met aanduiding van archeologienota's (groen gerasterd) en gebieden geen archeologie (zwart omrand - turkoois gearceerd). © inventaris.onroenderfgoed.be & Geopunt
- Fig. 20 Syntheseplan: DHMVII met in overlay de bodemtypes en de waterlopen. © Geopunt & DOV
- Fig. 21 Situering van het onderzoeksgebied uitgesteld vooronderzoek in overlay op het GRB. © Geopunt
- Fig. 22 Situering van de landschappelijke boringen binnen het onderzoeksgebied en in overlay op het GRB. © Geopunt & Fodio
- Fig. 23 Situering van de proefsleuven in overlay op het GRB. © Geopunt & Fodio

Archeologische periodes in Vlaanderen

Periode			Datering
steentijd	paleolithicum	vroeg (oud)	tot 300.000 BP
		midden	300.000 - 35.000 BP
		laat (jong)	35.000 - 14.000 BP
		finaal	vanaf 14.000 BP
	mesolithicum	vroeg	vanaf 9500 v. Chr.
		midden	8 ^{ste} millennium v. Chr.
		laat	7 ^{de} en 6 ^{de} millennium v. Chr.
		finaal	5 ^{de} millenium v. Chr.
	neolithicum	vroeg	5300 - 4400 v. Chr.
		midden	4400 - 3700 v. Chr.
		laat	3700 - 3000 v. Chr.
		finaal	3000 - 2000 v. Chr.
metaaltijden	bronstijd	vroeg	2000 - 1800 v. Chr.
		midden	1800 - 1100 v. Chr.
		laat	1100 - 800 v. Chr.
	ijzertijd	vroeg	800 - 500 v. Chr.
		midden	500 - 250 v. Chr.
		laat	na 250 v. Chr.
Romeinse tijd		vroeg	1 ^{ste} eeuw
		midden	2 ^{de} en 3 ^{de} eeuw
		laat	4 ^{de} eeuw
middeleeuwen		vroeg	5 ^{de} tot 9 ^{de} eeuw
		volle	10 ^{de} tot 12 ^{de} eeuw
		laat	13 ^{de} tot 15 ^{de} eeuw
nieuwe tijd			16 ^{de} tot 18 ^{de} eeuw
nieuwste tijd			19 ^{de} en 20 ^{ste} eeuw

Dit chronologisch kader is bedoeld ter oriëntatie. Er werd gekozen voor algemene tijdvakken om niet de indruk te wekken dat culturen in kalenderjaren kunnen worden gevat. De jaren voor 10.000 BP zijn uitgedrukt in 'jaren geleden' of jaren BP (before present = 1950). De jaren na 10.000 BP zijn uitgedrukt in jaren voor of na Chr.